

Преодоление речевых нарушений у дошкольников. *СПб.* **5. Минаева В.М.** (2003) Развитие эмоций дошкольников. Занятия, игры. Минск. **6. Носенко Э.Л.** (1990). Особенности речи в состоянии эмоциональной напряженности. Днепропетровск. **7. Слинько О.А.** (1994) К изучению проблемы межличностных отношений дошкольников с нарушениями речи. Дефектология. № 1.

References

1. Galuschenko V.I. (2012). Osoblivosti formuvannya prosodichnogo komponenta movlennya u dl'tey zI stertoyu dizartrIEyu: Dis. ...kand. ped. nauk: spets. 13.00.03. Odesa. **2. Kuharenko V.N., Ribalko O.V., Sirotenko N.G.** (2012). Distant'syne navchannya: umovi zastosuvannya. Harkiv. NTU "HPI". "TorsIng"163. **3. Kryazheva N.L.** (2000) Razvitie emotsionalnogo mira detey. Yaroslavl. **4. Lopatina L.V., Serebryakova N.V.** (2001). Preodolenie rechevyyih narusheniy u doshkolnikov. SPb. **5. Minaeva V.M.** (2003) Razvitie emotsiy doshkolnikov. Zanyatiya, igryi. Minsk. **6. Nosenko E.L.** (1990). Osobennosti rechi v sostoyanii emotsionalnoy napryazhennosti. Dnepropetrovsk. **7. Slinko O.A.** (1994) K izucheniyu problemy mezhlichnostnyih otnosheniy doshkolnikov s narusheniyami rechi. Defektologiya. №1.

Дата відправлення статті 11.03.2020 р.

УДК 37.091.12:005.25:373-056.2/.3

DOI 10.32626/2413-2578.2020-16.67-80

О.П. Глоба

alexglobal1961@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4098-1598>

Б.О. Вихованець

boris.vykhovanets@mail.ru

ОХОРОННО-ПЕДАГОГІЧНИЙ РЕЖИМ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Відомості про авторів: Глоба Олександр, доктор педагогічних наук, професор кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Київ, Україна. У колі наукових інтересів: проблема раннього виявлення, профілактики і корекції порушень функцій опорно-рухового апарату у дітей і дорослих з використанням інноваційних технологій. E-mail: alexglobal1961@gmail.com. **Вихованець Борис**, аспірант кафедри ортопедагогіки, ортопсихології та реабілітології національного

педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Київ, Україна. У колі наукових інтересів: розробка та впровадження інноваційних технологій діагностики і корекції психофізичного стану у дітей і дорослих; e-mail: boris.vykhovanets@mail.ru

Contact: Globa Alexander, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Orthopedagogy, Orthopsychology and Rehabilitation at MP Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, Ukraine. In the area of scientific interests: the problem of early detection, prevention and correction of disorders of the musculoskeletal system in children and adults with the use of innovative technologies. E-mail: alexglobal1961@gmail.com. **Vykhovanets Boris**, PhD student of the Department of Orthopedagogy, Orthopsychology and Rehabilitation at MP Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, Ukraine. In the sphere of scientific interests: development and introduction of innovative technologies of diagnostics and correction of psychophysical state in children and adults. boris.vykhovanets@mail.ru

Відомості про наявність друкованих статей на дану тематику.
Глоба О.П. (2017). Комплементарна реабілітологія: обмеження та можливості використання квантових технологій. *Збірник наукових праць Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки) за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова: Вип.9. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006.*
Глоба О.П. (2017). Інформаційна медицина та комплементарна реабілітологія: досвід і перспективи використання квантових технологій. *Наукове видання за ред. В.А. Туманова, Б.Б. Івнева, Т.П. Гарник.* Київ.
Глоба О.П., Медков І. В. (2016). Квантові технології в системі надання корекційно-реабілітаційних послуг. *Збірник наукових праць.* Херсон.

Глоба О.П., Вихованець Б.О. Охоронно-педагогічний режим в інклюзивному навчанні дітей з особливими освітніми потребами. У статті розкриваються особливості впровадження інклюзивної моделі навчання в освітню систему України як частини Європейського освітнього простору. Науковці стверджують, що зміст, форми та методи навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами мають бути корекційно спрямованими, вони повинні не лише сприяти засвоєнню знань, умінь і навичок, формуванню поведінки, а й спрямовуватися на виправлення вад психофізичного розвитку. Дитина з особливими освітніми потребами потребує організованого чіткого, послідовного, зручного і щадного режиму, здатного полегшити дитині навантаження, створити оптимальні умови для прояву її активності, інтересу до навчання, працездатності, створити атмосферу для бадьорого настрою, зберегти, відновити нервові сили дитини, заспокоїти її, сприяти загальному зміцненню організму. Вирішальною умовою інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами є створення інклюзивного простору, який, передусім, передбачає наявність спеціально підготовлених педагогів, спеціально підготовленого освітнього середовища, матеріально-технічного забезпечення. Результативність навчально-виховної, корекційно-

реабілітаційної та лікувально-профілактичної роботи в інклюзивному закладі значною мірою залежить від координованості впливів на дітей з особливими освітніми потребами усіх членів команди фахівців психолого-медико-педагогічного супроводу. Важливе значення має також спеціально організований, індивідуально визначений режим контролю за станом здоров'я учнів інклюзивних закладів освіти, використання експрес-технологій ранньої діагностики і попередження хвороби на основі цілісного підходу до оцінки стану організму. Це повинно забезпечити тісну взаємодію фахівця і дитини, сприятиме скороченню термінів і вартості обстеження та терапії, проведення системного динамічного контролю якості корекційно-реабілітаційних послуг, надання своєчасної допомоги та підвищення якості життя.

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивно-ресурсні центри, корекційно-спрямоване виховання, охоронно-педагогічний режим, комплементарна реабілітологія.

Глоба А.П., Выхованец Б.А. Охранно-педагогический режим в инклюзивном обучении детей с особенными образовательными потребностями. В статье раскрываются особенности внедрения инклюзивной модели обучения в образовательную систему Украины как части Европейского образовательного пространства. Ученые утверждают, что содержание, формы и методы обучения и воспитания детей с особыми образовательными потребностями должны быть коррекционно направленными, они должны не только способствовать усвоению знаний, умений и навыков, формированию поведения, но и направляться на исправление недостатков психофизического развития. Ребенок с особыми образовательными потребностями требует организованного четкого, последовательного, удобного и щадящего режима, способного облегчить ребенку нагрузки, создать оптимальные условия для проявления ее активности, интереса к учебе, работоспособности, создать атмосферу для бодрого настроения, сохранить, восстановить нервные силы ребенка, успокоить ее, способствовать общему укреплению организма. Решающим условием инклюзивного образования детей с особыми образовательными потребностями является создание инклюзивного пространства, прежде всего предполагает наличие специально подготовленных педагогов, специально подготовленной образовательной среды, материально-технического обеспечения. Результативность учебно-воспитательной, коррекционно-реабилитационной и лечебно-профилактической работы в инклюзивном заведении в значительной степени зависит от скоординированности действий на детей с особыми образовательными потребностями всех членов команды специалистов психолого-медико-педагогического сопровождения. Важное значение имеет также специально организованный, индивидуально определенный режим контроля за состоянием здоровья учащихся инклюзивных учебных заведений, использование экспрес-технологий ранней диагностики и предупреждения болезни на основе целостного подхода к оценке

состояния организма. Это должно обеспечить тесное взаимодействие специалиста и ребенка, будет способствовать сокращению сроков и стоимости обследования и терапии, проведение системного динамического контроля качества коррекционно-реабилитационных услуг, предоставление своевременной помощи и повышения качества жизни.

Ключевые слова: инклюзивное образование, инклюзивные-ресурсные центры, коррекционно-направленное воспитание, охранно-педагогический режим, комплементарная реабилитология.

Globa A., Vykhoanets B. Protective-pedagogical regime in inclusive education of children with special educational needs. This article examines the features of introducing the inclusive training model in Ukrainian educational system as a part of European Educational Area. The process of the special education reforming began with the approval by the Cabinet of Ministers of Ukraine of the National Strategy of Reforming the System of Institutional Care and Parenting for 2017-2026. The authors give the thorough analysis of research of Ukrainian scientists and practitioners in the field of psycho-correctional pedagogy, speech therapy, typhoid pedagogy, special psychology, orthopedagogy, complementary rehabilitation, which differ in a variety of aspects and directions, provide factual material, indicates the prospect of overcoming the difficulties of inclusive education in Ukraine. Scientists argue that the content, forms and methods of teaching and educating children with peculiar psychophysical development should be correctively directed, they should not only facilitate the assimilation of knowledge and skills, shape behavior, but also be directed to correcting psychophysical deficiencies. A child with psychophysical disorders needs an organized exact, consistent, convenient and gentle system that is able to ease the child's load, create optimal conditions for his activity, interest in learning, create the atmosphere for a cheerful mood, save, restore the nervous forces of the child, and promote overall strengthening of his body. The decisive condition for the inclusive education of children with special educational needs is the creation of an inclusive space, primarily implies the presence of specially trained teachers, a specially prepared educational environment, material and technical support. The effectiveness of educational, correctional, rehabilitation, therapeutic and preventive work in an inclusive institution largely depends on the coordination of actions on children with the peculiarities of the psychophysical development of all members of the team of psychological, medical and pedagogical support specialists. The specially organized, individually determined system of monitoring the health of students of inclusive educational institutions, the use of rapid technologies for early diagnosis and disease prevention on the basis of a holistic approach to assessing the state of the organism is more than important. Thus, it should ensure close cooperation between the specialist and the child, it will help to reduce the time and cost of the examination and therapy, conduct systematic dynamic quality control of correctional and rehabilitation services, provide timely assistance and improve the quality of life. According to the authors, it is necessary to

modernize special education and on the basis of experimental data to determine the system of indicators of child integration into a mass general education institution.

Key words: inclusive education, Inclusion and Resource Centers, correctional-directed education, guard-pedagogical system, complementary rehabilitation.

Постановка проблеми. У нашій країні, як і в усьому світі, з різних причин зростає кількість дітей із порушеннями у психофізичному розвитку. Офіційно прийнята в державі інтернатна модель перестає бути єдиним і обов'язковим типом закладу, в якому діти з особливими освітніми потребами відокремлені та ізольовані від соціуму. У батьків і учнів з'явилася можливість вибору різних форм навчання (індивідуальне в домашніх умовах, у спеціальній школі, школі-інтернаті, навчально-реабілітаційному центрі, спеціальному класі при загальноосвітній школі, дитсадку-школі, у формі екстернату тощо).

Але це не повною мірою задовольняє рівність прав на освіту дітей, які мають особливості психофізичного розвитку, не завжди відповідає їхнім запитам і суспільним потребам. Практика європейських країн свідчить, що більшість із цих учнів можуть навчатися в загальноосвітніх школах за моделлю інклюзивної освіти. Використання такої моделі означає надання якісних освітніх послуг школярам з особливими освітніми потребами у звичайних класах (групах) загальноосвітніх (дошкільних) навчальних закладів за умови відповідної підготовки вчителів і підтримки сімей.

Україна переходить до нової світоглядної парадигми, формується нова культурна і освітня норма – повага до людей фізично і психічно хворих, яка закріплена міжнародним законодавством на рівні Організації Об'єднаних Націй. Втілення цієї нової парадигми в системі освіти України є поступовим переходом від концепції інтегрованої освіти до концепції інклюзивної освіти на всіх рівнях, починаючи з дошкільної. Якщо в процесі інтеграції людина пристосовується до закладу освіти, то при інклюзії, навпаки, освітній заклад створює всі необхідні умови для задоволення індивідуальних потреб людини, її вільного доступу до якісного навчання та виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу зарубіжних літературних джерел, а також низки документів і законодавчих актів, зокрема прийнятих в Україні, свідчать про те, що проблема інклюзії у навчанні та подальшої інтеграції людини у суспільство є інтернаціональною і дотепер вельми актуальною.

Даючи оцінку освітньої інтеграції дітей з порушеннями опорно-рухового апарату (далі – ПОРА), науковці зазначають, що багатьом з цих дітей складно або взагалі неможливо користуватися бібліотеками, спілкуватися з викладачами, науковцями. Вони не можуть пізнати багато

наук на практиці, мати фізичний доступ до інтегрованих центрів знань. Діти з ПОРА за наших умов практично позбавлені можливості брати участь у повноцінному людському спілкуванні, проводити разом з усіма вільний час, відвідувати театри, музеї, гуртки та клуби, ходити в походи у ліс [1].

Вчені вважають, що більшість із дітей з ПОРА не має достатніх умов для успішного особистісного розвитку нарівні з іншими однолітками, хоча сповна мають розумові здібності для цього. Тому для їхнього повноцінного навчання необхідно заповнити саме цей вакуум практичних знань і життєвого досвіду. При системному підході до навчання, безумовно, необхідно звертати увагу на особливості соціально-психологічного розвитку особистості людини з інвалідністю [2].

Перспективним щодо інклюзії дітей із фізичними порушеннями, на думку Л. Дробот є те, що в компенсаторно-адаптаційній сфері вже враховується специфіка контингенту учнів; її зміст спрямований на корекцію психофізичного розвитку особистості, створення компенсаційних, соціально-адаптаційних способів діяльності. Це виявляється в поєднанні освітньої й лікувальної роботи, організації ортопедичного та захисного режимів, розширенні й поглибленні фізичного виховання, реалізації методик, спрямованих на корекцію індивідуального розвитку з урахуванням особистісного потенціалу дитини [3].

І. Кузавою розроблена та успішно впроваджена в психолого-педагогічну практику система інклюзивної освіти дітей дошкільного віку, які потребують корекції психофізичного розвитку. Специфіка цієї моделі освіти проявляється в організації, змісті, методах навчання, формах його проведення. Вона стосується правових, науково-методологічних та адміністративних ресурсів, передбачаючи кардинальну перебудову сучасної системи дошкільної освіти: створення єдиного корекційно-розвивального середовища для дітей з різним рівнем психофізичного розвитку; розвиток пізнавального потенціалу дошкільників у спільній діяльності зі здоровими однолітками; організацію системи ефективного психолого-педагогічного супроводу процесу інклюзивної освіти через взаємодію діагностико-консультативного, корекційно-розвиткового, лікувально-профілактичного та соціально-трудового напрямків діяльності; корекція порушених психічних процесів і функцій, недоліків емоційно-особистісного розвитку; охорону і зміцнення фізичного, нервово-психічного здоров'я дітей; надання консультативної допомоги родинам, які виховують дітей із особливостями психофізичного розвитку; успішну соціалізацію вихованців [6].

У результаті аналізу світової літератури, виявлено, що в європейських і північноамериканських країнах широко використовується метод, назву якого дослівно можна перекласти з англійської як «Рівне наставництво» (Peer tutoring, peer mentoring). Рівне наставництво у сфері освіти було визначене в 1960 році педагогом і теоретиком Пауло Фрейре:

«Основне завдання наставника - визвольне завдання. Це необхідність того, щоб вчителі відішли від інструктивних завдань і взяли на себе етичну позу ментора, який дійсно вірить в повну автономію, свободу та розвиток тих, для кого він або вона є наставником». Н. Івашура вважає, що для успішного використання рівного наставництва як компонента інклюзивної освіти, потрібна розробка спеціальної програми рівного наставництва та її дотримання [5].

На сучасному етапі необхідно провести модернізацію спеціальної освіти – на основі експериментальних даних визначити систему показників інтеграції дитини в масовий загальноосвітній заклад. Для цього необхідно розробити зміст і форму перепідготовки спеціалістів масових закладів.

Другий напрямок модернізації - це освітня і соціальна інтеграція означеної категорії дітей в систему масової освіти. Науковці багатьох країн світу (Польщі, Словачії, Нідерландів, Канада і ін.) на сьогодні визначають цю тенденцію як провідну ланку сучасної спеціальної освіти. Ми переконані, що така форма спеціальної освіти повинна одержати державний статус.

Відомий український дефектолог Іван Гаврилович Єременко [4] радить вчителям забезпечити у будь-якому навчально-виховному закладі спеціально організований **охоронно-педагогічний режим**, який передбачає усунення психогенних факторів (...надмірна голосна мова вчителя і учнів, різкі зміни в характері діяльності дітей...); запровадження певної корекційно-реабілітаційної системи роботи (...чергування праці і відпочинку, оптимальне навчальне навантаження...); організація спеціальної роботи, спрямованої на приведення в оптимальний стан нервової системи дітей, її підготовку до нервово-психічних напружень; забезпечення активізації мислення, створення в учнів позитивного і зацікавленого ставлення до уроку.

Через складність і суперечливість проблем практичне впровадження інклюзивної освіти в Україні гальмується низкою перешкод організаційного, правового, соціального, психолого-педагогічного та методичного характеру. Забезпечення реального інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами стикається з наявною суперечливістю: якщо діти мають особливі освітні потреби, то їм потрібні особливі (ексклюзивні) освітні послуги, особливі умови (зміст, форми, методи, засоби) навчання, а не звичайні - інклюзивні.

Пошук позитивних шляхів вирішення цього протиріччя є метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. На жаль, Україна пішла світовим шляхом, не враховуючи особливі соціально-економічні та психолого-педагогічні проблеми, що виникли внаслідок стихійного інклюзивного процесу. Різного роду проекти та їх виконавці за останні десять років не спромоглися забезпечити якісну інклюзивну, доступну для можливостей «особливих» учнів освіти.

Стверджувати нині про тотальну інтеграцію дітей з психофізичними порушеннями просто не реально через такі основні причини: по-перше, суто економічні, якщо вважати, що інтеграція – це не просто перехід дитини з інвалідністю інваліда в заклад загальної середньої освіти – це фундаментальна освітня інтеграція, як засвідчує досвід Заходу, на порядок економічно дорожча; по-друге, існує нагальна необхідність модифікації до умов інклюзивного закладу загальної середньої освіти спеціальних методик викладання тих чи інших предметів; по-третє, безумовно, проблему інтеграції необхідно вирішувати з урахуванням рівня розвитку кожної дитини, забезпечуючи інтеграцію на тому етапі розвитку, який буде для неї найбільш ефективним.

Вирішальною умовою інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами є створення інклюзивного простору, який, передусім, передбачає наявність спеціально підготовлених педагогів, спеціально підготовленого освітнього середовища, матеріально-технічного забезпечення. Втілення у життя ідей інклюзії, зміна освітнього процесу відповідно до її принципів - завдання складне для усіх, хто включений у цей процес. Ідея інклюзії вимагає від педагогів не лише «включити» учня з особливими освітніми потребами в освітній процес навчально-виховного закладу, а й самим навчитися бути відкритими до нових ідей, уміти прийняти відмінності та особливості дітей.

За результатами наших досліджень та опитування вчителів і батьків дітей з особливими освітніми потребами виявлено ряд психологічних чинників, що стоять на заваді успішного навчально-виховного процесу: відсутність відповідних психолого-педагогічних умов навчання та виховання особливих учнів; невідповідність структури, темпу і ритму уроку до їхніх можливостей; формальність застосування індивідуально-диференційованого підходу; волюнтаризм вчителів початкових класів по відношенню до «особливої» дитини; нівелювання функціональних обов'язків асистента вчителя; відсутність методик включення «особливого» учня в навчальний процес; тотальна некомпетентність вчителів щодо психологічних особливостей учня.

На сьогодні виявилася тенденція за рахунок включення дітей із особливими освітніми потребами збільшувати контингент учнів закладу загальної середньої освіти, що забезпечує йому існування, але при цьому педагогічний колектив не уявляє собі, з якими труднощами його члени можуть зіткнутися.

Трапляються випадки порушення прав дітей з інвалідністю. Останнім часом з'явилась примусова формальна інтеграція дітей з інвалідністю в середовище типових дітей без створення спеціальних освітніх умов, коли з метою економії інтернати розформовуються, дітей переводять у заклади загальної середньої освіти, але умови для їх розвитку не створюють. До того ж, далеко не всі учасники освітнього процесу сьогодні готові прийняти до своєї спільноти дитину з особливими

освітніми потребами (надалі – ООП). Така неготовність пояснюється психологічними, морально-етичними і матеріально-технічними причинами.

Позитивною рисою в становленні напрямку національної освітньої інтеграції є те, що до характерних особливостей досліджень, здійснених за останнє десятиріччя, відносяться тенденції до узагальненого теоретичного осмислення результатів інклюзивної форми навчання учнів різних нозологічних груп, які пояснюються складністю їхнього навчання зі здоровими однолітками; значним посиленням розробки питань корекційно-виховної роботи; вивченням психологічних особливостей дітей відповідно до типу дизонтогенезу; поглибленим експериментальним вивченням окремих питань пізнавальної, мовленнєвої, емоційно-регуляторної, поведінкової сфери дітей; розробкою інноваційних програм підготовки спеціалістів з інклюзії; широкого залучення до досліджень практичних працівників дошкільних, шкільних, освітньо-реабілітаційних установ, членів громадських організацій, батьків тощо; поєднання науково-дослідної роботи з підвищенням наукової та фахової кваліфікації спеціалістів інклюзивних закладів. Дослідження в області психокорекційної педагогіки (олігофренопедагогіки), логопедії, тифлопедагогіки, спеціальної психології, ортопедагогіки відзначаються різноманітністю аспектів і напрямів. У результаті цієї роботи отримано фактичний матеріал, який вказує на перспективу подолання труднощів впровадження інклюзивної форми освіти в Україні [9].

Але що робити, коли процеси розвитку та соціалізації у своїй взаємодії суттєво ушкоджені, і звичайного виховання, орієнтованого на нормальний перебіг цих процесів, виявляється недостатнім, щоб забезпечити якісне управління абілітацією дитини? В таких випадках, на думку академіка В. Синьова, виховання має набути характеру **корекційного** (від лат. – *correction* – поліпшення, виправлення), тобто такого, що виправляє, зменшує недоліки розвитку та соціалізації, попереджує виникнення небажаних новоутворень в особистості, створює спеціальні умови для формування позитивних рис та якостей особистості, розвиток та соціалізація якої відбувається на порушеній, специфічній основі [9].

Зміст, форми та методи навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами мають бути корекційно спрямованими. Це означає, що кожна тема, яку вивчають у школі, кожен метод і прийом, використаний учителем чи вихователем, мають не лише сприяти засвоєнню знань, умінь і навичок, формуванню поведінки, а й спрямовуватися на виправлення порушень психофізичного розвитку (залежно від порушення).

Вплив навчального навантаження і виховного режиму навчального закладу відбивається на стані здоров'я та нервово-психічної сфери усіх дітей. Дитина з особливими освітніми потребами потребує організованого

чіткого, послідовного, зручного і щадного режиму, здатного полегшити їй навантаження, створити оптимальні умови для прояву її активності, інтересу до навчання, працездатності, створити атмосферу для бадьорого настрою, зберегти, відновити нервові сили дитини, заспокоїти її, сприяти загальному зміцненню організму.

На думку фахівців специфіка педагогічного процесу в інклюзивному закладі загальної середньої освіти полягає у створенні та використанні спеціальних психолого-педагогічних умов, *засобів корекції* з урахуванням категорії порушень психофізичного розвитку дітей, яких включено у навчально-виховний процес. Однією з найважливіших умов є **дотримання охоронного педагогічного режиму** (догляд за станом здоров'я учнів, санітарно-попереджувальні й поточні спостереження, дотримання психологічних вимог відносно умов життя, навчання та праці; консультації лікарів, санітарно-освітня робота серед персоналу; розробка та впровадження у навчально-виховний процес індивідуальних систем корекції тощо).

Охоронний педагогічний режим – це діловий, спокійний і звичний для дитини розпорядок дня. Режим передбачає ретельне планування всіх заходів, які спрямовують діяльність учнів, визначають їх поведінку. В умовах охоронного режиму учень стає більш сприйнятливим і працездатним, у нього швидше і стійкіше виховуються і закріплюються необхідні життєві навички. Охоронний педагогічний режим зміцнює нервову систему дитини, він дає можливість пред'явити до нього підвищені вимоги, які, в свою чергу, сприяють послабленню недоліків і просуванню вперед.

Охоронно-педагогічний режим (далі – ОПР) має включати:

- зважений розпорядок дня і повноцінне харчування;
- раціональна організація праці та відпочинку учнів, розумового та фізичного навантаження;
- визначення й облік періодів працездатності дітей на уроках і заняттях (період початку праці, період високої продуктивності, період зниження продуктивності за ознаками стомлюваності);
- врахування вікових і фізіологічних особливостей дитини на заняттях (кількість видів діяльності, їх продуктивність);
- створення сприятливого клімату на уроці і в позаурочний час;
- адаптований систематичний режим рухової активності;
- відпочинок учнів (прогулянки, денний і нічний сон, лікувально-оздоровчі процедури);
- корекційно-розвиваючу спрямованість уроків і заходів;
- психолого-медико-педагогічний супровід;
- ерготерапію;
- орієнтацію учнів на профілактику небезпечної поведінки.

Відповідальність за виконання ОПР має бути покладена на всіх співробітників школи і педагогів.

Навчання школярів із різними особливими освітніми потребами має такі особливості: повільність; простий виклад матеріалу; повторюваність; поглиблений індивідуальний і диференційований підходи; предметно-наочний і практичний характер; опора на розвиненіші здібності й подолання загальної недостатності та порушень інтелектуальної сфери; спеціальна організація навчальної діяльності, зокрема розвиток стимулів до навчання та пізнавальних інтересів, керівна роль учителя, що виявляється в сукупності форм (педагог дає знання, організовує спостереження, інструктує, перевіряє, оцінює). Тільки завдяки кваліфікованій допомозі, спеціальній корекційній роботі послаблюються відхилення розвитку дітей [7].

У процесі будь-якої роботи кожна людина в якийсь час починає відчувати втому і втрату бажання продовжувати роботу. Це одна з ознак стомлюваності, яка характеризується тимчасовим зниженням працездатності. Чим інтенсивніше виконується робота, тим швидше настає стомлення. Особливо швидко людина втомлюється в тих випадках, коли доводиться довго сидіти в нерухомій позі при одноманітній роботі. Відсутність радісних емоцій також призводить до стомлення.

Щоб попередити зниження працездатності, слід чергувати різні види діяльності. Так після 30 хвилин роботи рекомендується зробити перерву на 5-10 хвилин. Під час перерви треба порухатися, зробити кілька фізичних вправ. Необхідно також пам'ятати, що позитивне налаштування на роботу, пов'язане з позитивними емоціями.

В закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання урок включається у систему охоронно-педагогічного режиму. На ньому створюються найсприятливіші умови для захисту ослабленої нервової системи і психіки дитини від надмірних подразнень, різких змін в умовах перевтоми, появи астеничних реакцій тощо. Проведення уроку регламентоване навчальною програмою і шкільним розкладом.

Крім уроку, застосовують й інші форми організації навчальної роботи: екскурсії, заняття з підготовки домашніх завдань, виробничу практику тощо. Вони доповнюють і удосконалюють класно-урочну систему. Існують також специфічні форми позакласної навчально-корекційної роботи.

Інклюзивна модель освіти передбачає участь в освітньому процесі **вчителів підтримки** (асистентів учителів), котрі забезпечують включення всіх дітей у загальноосвітні заняття. Це можуть бути волонтери, батьки, інструктори-практики, які надають підтримку декільком закладам в одному районі. Учитель підтримки може бути додатковим помічником у навчальному процесі й займатися з одним-трьома учнями одного або різних класів по чергово [8].

Провідною ідеєю сучасної корекційної педагогіки є орієнтація на ефективне використання збережених систем і функцій, здатних узяти на себе компенсаторно-корекційне навантаження, цілеспрямований розвиток

психічних процесів, що обумовлюють рівень опанування знань, умінь і навичок та відповідну освіченість дитини, її інтеграцію в суспільство.

Система корекційного впливу на учнів повинна бути розрахована на тривалий час і діяти на особистість загалом, в єдності таких її компонентів, як пізнавальні, емоційно-вольові психічні процеси, досвід (знання, вміння, навички), спрямованість, поведінка. Відповідно, вчителю необхідно узгоджувати педагогічні впливи з медичними і психологічними; дотримуватися послідовності й наступності в корекційно-виховній роботі, єдиного охоронно-педагогічного режиму в закладі загальної середньої освіти та сім'ї.

Результативність навчально-виховної, корекційно-реабілітаційної та лікувально-профілактичної роботи в інклюзивному класі значною мірою залежить від координованості впливів усіх членів команди (керівника закладу, педагогів, лікарів, психолога, дефектолога, реабілітолога, батьків) на дітей з особливими освітніми потребами, від комплексного підходу до планування і реалізації корекційно-розвивальних заходів. Важливо заохочувати організацію неформальних груп підтримки серед учнів закладу, аби створити простір для соціальної реабілітації дітей з особливими освітніми потребами.

Успіх навчання і корекційно-виховної роботи учнів із особливими освітніми потребами залежить також і від правильної організації та здійснення психолого-медико-педагогічного супроводу, а вдале проведення лікувально-профілактичних заходів – від суворо скоординованої діяльності медичних працівників і педагогічного колективу.

Тому, крім планової диспансеризації, залежно від свого психічного і фізичного стану, ці діти потребують системного лікування відповідно до структури порушення (у лікарів-психіатрів, неврологів, педіатрів за місцем проживання, в дитячих поліклініках і диспансерах). Фізична активність, правильне раціональне харчування, вміння протистояти стресам, здатність знімати нервові навантаження, відмова від шкідливих звичок можуть значно продовжити призначений долею людини термін здорового і щасливого життя.

Важливе значення має також спеціально організований, індивідуально визначений режим контролю за станом здоров'я учнів інклюзивних закладів освіти. У зв'язку з кризою і комерціалізацією медичної допомоги виникли реальні передумови для появи експрес-технологій ранньої діагностики і попередження хвороби на основі цілісного підходу до оцінки стану організму.

Ми вважаємо, що найкращий спосіб профілактики захворювань, підвищення рівня адаптаційних можливостей, збереження здоров'я дитини на довготривалий час залежить не тільки від спадковості, стану імунітету та поведінки кожного з нас, але і від використання в повсякденному житті інноваційних індивідуально налаштованих технологій, новітніх пристроїв, які дозволяють зробити турботу про здоров'я справою

ефективною, комфортною й універсальною. Використовуючи сучасні технології, ми навчилися здійснювати безперервний контроль за станом здоров'я людини, організовувати своєчасну адекватну корекцію, підтримуючи високий рівень самопочуття й енергії організму.

Впровадження в систему інклюзивного навчання технологій біологічного зворотного зв'язку, сучасних програмно-діагностичних інформаціометричних систем і пристроїв на основі бездротового зв'язку, 3D-технологій, сучасних теле-, аудіо- і відео-комунікацій, квантових нелінійних методів оцінки гомеостазу, а також біомедичних приладів та пристроїв для функціональної діагностики, скринінгу і віддаленого моніторингу здоров'я дозволить в перспективі на практиці реалізувати ідею донозологічної діагностики захворювань.

Це забезпечить тісну взаємодію фахівця і дитини, сприятиме скороченню термінів і вартості обстеження та терапії, проведення системного динамічного контролю якості корекційно-реабілітаційних послуг, надання своєчасної допомоги та підвищення якості життя за рахунок:

- індивідуалізації діагностики та корекційного впливу;
- комплексності впливу;
- відсутності негативних побічних ефектів;
- легкості і простоти застосування;
- компактності обладнання.

Висновки. Можна стверджувати, що інклюзивна форма освіти дітей із порушеннями у психофізичному розвитку є наразі інноваційним проектом і моделлю навчання та виховання в національному освітньому просторі. У разі коли недоліки долаються, для дитини відкривається пізнавальний, діяльнісний, змістовний світ життя. Воно наповнюється радіощами, інтересами, шкільними завданнями, долаючи усамітнення та відчуження від свого оточення. Сам інклюзивний процес стає підґрунтям для психологічної корекції порушень особистісного розвитку дитини, розуміння її проблем з боку оточуючих її людей. Однак, інклюзія реальною є там, де суспільство готове до її впровадження як на державному рівні, так і на рівні педагогів і батьків.

Бібліографія

1. Глоба О.П. (2016). Про національну систему надання корекційно-реабілітаційних послуг в Україні. *Монографія Вінниця, ТОВ «Нілан-ЛТД», 242.* **2. Глоба О.П. (2016).** Сучасні технології в системі надання корекційно-реабілітаційних послуг. *Збірник наукових праць. Серія педагогіка. Випуск 31. Львівський національний університет імені Івана Франка, 399-408.* **3. Дробот Л.І. (2000).** Інтеграція в суспільство вихованців шкіл-інтернатів для дітей з наслідками поліомієліту та церебральним паралічем. *Науково-методичний збірник. Київ, Контекст, 174-175.* **4. Еременко И.Г. (1985).** Олигофренопедагогіка. *Київ: Вища школа, 328 с.* **5. Івашура Н.С. (2012).** Рівне наставництво в інклюзивній освіті дітей з аутизмом. *Збірник наукових праць. Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова, № 22. Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна*

психологія, 84–87. **6. Кузава І.Б.** (2015). Теоретичні та методичні засади інклюзивної освіти. Актуальні питання корекційної освіти дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку. *Автореф. дис. доктора пед. наук: 13.00.03. Київ, 40 с.* **7. Ленів З.П.** (2015). Особливості реалізації інклюзії та відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. *Збірник наукових праць, Київ, №29, Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 119–125.* **8. Мартинчук О.В.** Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. *Збірник наукових праць, Київ, №29, Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 130-136.* **9. Синьов В.М.** (2006) Українська корекційна психопедагогіка на сучасному етапі еволюції системи спеціальної освіти. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С., 46-50.*

References

1. Hloba O. (2016) Pro natsionalnu systemu nadannia korektsiino-reabilitatsiinykh posluh v Ukraini Inkliuzyvna osvita: dosvid i perspektyvy: [monohrafiia] / Kolektyv avtoriv; vidp.red. H.V.Davydenko. Vinnytsia, TOV «Nilan-LTD». 242 s. **2. Hloba O.** (2016) Suchasni tekhnolohii v systemi nadannia korektsiino-reabilitatsiinykh posluh. Vypusk 31. Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. S.399-408. **3. Drobot L.** (2000) Intehratsiia v suspilstvo vykhovantsiv shkil-internativ dlia ditei z naslidkamy poliomiitelitu ta tserebralnym paralichem. Kroky do kompetentnosti ta intehratsii v suspilstvo: naukovo-metodychnyi zbirnyk /Red. kol. N.Sofii (holova), I.Yermakov (kerivnyk avtorskoho kolektyvu i naukovyi redaktor),ta in. K. Kontekst. S.174-175. **4. Eremenko Y.H.** (1985). Olyhofrenopedahohyka. Kyiv: Vyshcha shkola, 328 s. **5. Ivashura N.** (2012) Rivne nastavnytstvo v inkliuzyvni osviti ditei z autyzmom. K. NPU im. M.P. Drahomanova. №22. Ser.19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. S. 84-87. **6. Kuzava I.** (2015) Teoretychni ta metodychni zasady inkliuzyvnoi osvity. avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktor ped. nauk : 13.00.03«Korektsiina pedahohika» / I.B. Kuzava. Nats. ped. un-t im. M.P. Drahomanova. K. 40 s. **7. Leniv Z.P.** (2015). Osoblyvosti realizatsii inkliuzii ta vidpovidnykh fakhivtsiv: problemy, dosvid, perspektyvy. Zbirnyk naukovykh prats, Kyiv, №29, Ser. 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. 119-125. **8. Martynchuk O.V.** Sutnist poniattia ta zmist profesiinoi kompetentnosti fakhivtsiv u sferi inkliuzyvnoho navchannia ditei z tiazhkymy porushenniamy movlennia. Zbirnyk naukovykh prats, Kyiv, №29, Ser. 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. 130-136. **9. Synov V.M.** (2006) Ukrainaska korektsiina psykhopedahohika na suchasnomu etapi evoliutsii systemy spetsialnoi osvity. Zbirnyk naukovykh prats Kam'ianets-Podilskoho derzhavnoho universytetu: Seriiia sotsialno-pedahohichna. PP Moshynskiy V.S. S.46-50.

Авторський внесок: Глоба О.П. – 50%, Вихованець Б.О. – 50%.

Дата відправлення статті 11.03.2020 р.